

de Roma al s. v-iv aC, i tot i el seu interès, difereix notablement de la línia de la resta d'articles.

Finalment, Michael Tarpin (*Frontières naturelles et frontières culturelles dans les Alpes du nord*), ens mostra en el darrer article el paper dels Alps com a frontera en època antiga, una frontera permeable, tot i ser considerada pels romans com a infranquejable, i una frontera més cultural que no pas física. Els Alps, com en general la major part de les àrees muntanyenques, constitueixen una veritable placa giratòria de les influències culturals mediterrànies i centreuropees. L'estudi de les fonts antigues reflecteix l'interès de Roma per obrir i dominar aquests territoris, a la vegada que les dificultats per administrar-lo. L'estudi arqueològic demostra com les entitats polítiques i culturals que l'ocupen des de la protohistòria sovint estan distribuïdes a banda i banda dels seus vessants, unides per vies que travessen els colls més elevats —tancats durant bona part de l'any—, en una disposició aparentment il·lògica, però que respon a les seves pròpia forma d'ocupació del territori. Roma haurà de transformar les pautes territorials d'aquests pobles alpins per dominar-los, dividint arbitràriament les àmplies entitats culturals que s'havien anat configurant al voltant d'un paisatge comú, d'un medi muntanyenc adaptat a les seves formes de producció. De fet, segons Tarpin, fins al Baix Imperi els Alps no seran pròpiament ocupats per Roma, sinó tan sols controlats des dels seus límits externs.

Com a valoració final, i tot i la lògica disparitat i desigualtat entre els diversos treballs, cal valorar l'interès d'una publicació que s'enfronta a un tema complex i poc estudiat, però especialment significatiu, en posar de relleu l'interès que uns territoris aparentment tan rudes i coactius generaren en les diverses societats d'època antiga. De fet, de tots aquests articles se'n desprèn una idea comuna. Les àrees muntanyenques foren també en època antiga zones sotmeses a explotació, ocupades efectivament, que donaren lloc a realitats socials, culturals i històriques diverses, però amb alguns paral·lelismes (importància de l'economia ramadera, paper de la transhumància, escassa urbanització, pervivències de ritus i cultes arcaïtzants, etc.).

Si bé no tots els articles d'aquesta obra assoleixen el mateix nivell, el resultat final del col·loqui ens permet, uns anys després, valorar aquesta trobada com un pas important en els estudis sobre el paisatge al món antic, en posar en evidència la complementarietat dels diversos territoris ocupats en època antiga (com també els boscos, aiguamolls, etc.), i la necessitat d'un tipus d'estudi que no deixi fora aquestes àrees sovint considerades marginals. La muntanya no és una zona residual, sinó un territori complementari, i, com a tal, necessari i productiu per a les societats d'època antiga.

Oriol Olesti i Vila

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Ciències de l'Antiguitat
i de l'Edat Mitjana

TUSA MASSARO, Laura

Sintassi del greco antico e tradizione grammaticale I

Palermo: Editrice Epos, 1993. 249 p.

La professora Laura T. Massaro presentà a finals de 1993 la primera part de la seva tasca destinada a l'estudi de la sintaxi grega antiga. Aquesta primera fase del projecte inclou l'estudi sintàctic per capítols de l'*article*, el *pro-*

nom relatiu, el *nom*, els *casos*, l'*adjectiu*, les *concordances*, el *verb*, la *diatesi*, el *temps*, el *mode* i els *adjectius verbals*. Es veurà completada prou per un segon volum dedicat a les parts invariables i al període oracional.

Ja en el prefaci l'autora ens adverteix que el seu treball té sobretot una finalitat didàctica. La veritat és que la meta és ben aconseguida, ja que a cada capítol se'ns explica l'etimologia de tots els termes sintàctics emprats, que provenen de la tradició gramatical, tant en grec com en llatí.

De fet, l'obra és molt útil en aquest sentit per estudiar la sintaxi de manera tradicional i no hi falten els diferents plantejaments —quan hi són— que la gramàtica tradicional presenta. (No debades el títol és *Sintassi del grec antic e tradizione grammaticale*). Però el que trobam a faltar són idees fresques, noves. L'obra ens dona una bona visió i àmplia del que han estat els pilars fonamentals de la sintaxi de llengües de tipus flexiu, entre les quals s'ubica el grec; ara bé, actualment hi ha noves perspectives que potser encara no són tradició, però que s'han de tenir en compte. Un any abans que aquest, el 1992, veié la llum la *Nueva sintaxis del griego antiguo*, de Francisco R. Adrados, que no apareix a la bibliografia de la *Sintassi*, de Massaro. Tot i que la *Nueva sintaxis* del professor Adrados té una estructuració interna de títols semblants als de la professora Massaro, és a dir, un repartiment tradicional, conté també observacions novedoses i alguns termes presos de la lingüística moderna. Aquesta *Sintassi* de la ressenya de la qual ens ocupam recorda molt la sintaxi de J. Lasso de la Vega (dels 60!).

No podem obviar una nova concepció, encara que trenqui els esquemes previs, si aquesta ens ajuda a l'hora d'interpretar un text i, per tant, analitzar-lo sintàcticament. Les categories i les funcions gramaticals no canviaran, però sí que va canviant el valor i la disposició d'aquestes que al llarg del temps se'ls atorga. El que li manca a l'obra de Massaro és la praxi, és a dir, el lector en haver acabat de llegir l'obra no se sent amb capacitat per analitzar un text millor del que ho hauria fet abans de llegir-la; sí que tindrà una gran ajuda i un bon compendi al qual acudir a l'hora de precisar si un datiu, per exemple, és d'interès

(derivat del *dativus dandi et invidendi*), o si del que es tracta és d'un datiu agent (*dativus auctoris*), etc. Però de la interrelació entre els mots i dels mecanismes que fan, per exemple, que una oració sigui o no sigui gramaticalment correcta, no hi trobam res. Val a dir que el grec antic està format per un conjunt incomplet i fragmentari de textos, i és un conjunt relativament tancat. Pel que fa al *corpus* d'oracions que tenim, hem d'idear un esquema sintàctic que ens permeti encabir-hi totes aquestes oracions que tenim. Si més endavant s'amplia el *corpus* de què disposam caldrà veure si l'esquema que tenim continua essent correcte i vàlid, o si l'hem de modificar. Per a la sintaxi llatina comptam amb el recent treball del professor Harm Pinkster, *Sintaxis y semántica del latín*, que obre un camí. És molt difícil estudiar una llengua com el llatí o com el grec purament amb els instruments que s'usen per a una de les llengües modernes, però com a mínim podem aprofitar-nos de totes les eines que ens ajudin a fer una anàlisi sintàctica —que és la finalitat de tots els estudis sintàctics: la seva aplicació concreta— com ha fet Pinkster. A l'obra de Laura T. Massaro no només manquen plantejaments de tipus generativista (Chomsky ni tan sols apareix citat a la bibliografia; a més, s'ha de dir que el generativisme incorpora i revalorat teories sintàctiques de la gramàtica de Port-Royal, del s. XVII), sinó ja estructuralistes (la idea tan important de la interrelació dels elements) i funcionalistes (l'aplicació del principi donat per L. Sullivan, «form follows function»).

Amb tota aquesta apologia del que manca i no del que hi ha, no voldríem per res que semblés que la *Sintassi* que comentam no és un llibre útil. És un bon resum del que representa la tradició gramatical en sintaxi, però fa la sensació que al final de cada capítol hi roman una pàgina en blanc, reservada als últims plantejaments sintàctics apareguts i a l'*status quaestionis*. Ben cert és que no podem estudiar directament les modernes teories lingüís-

tiques —en aquest cas pel que fa a la sintaxi— sense tenir la base de les antigues, però tampoc no podem aturar-nos en aquestes últimes.

Com a conclusió meva i que també voldria que tragués qui llegís això, és un llibre molt adequat per fer-se una síntesi dels principals corrents i teories de la sintaxi des del

punt de vista de la gramàtica tradicional. I a l'hora d'analitzar una frase, ho continuarem fent com sempre.

Antònia Soler i Nicolau

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Ciències de l'Antiguitat
i de l'Edat Mitjana

HOMER

La Ilíada

Introducció, traducció i notes de Joan Alberich i Mariné

Barcelona: Edicions de La Magrana, col·lecció «L'Esparver Clàssic» núm. 19, 1996. 533 p.

L'esperada traducció en prosa de la *Ilíada* acaba de veure la llum, obra del Prof. Joan Alberich. Diem «esperada» perquè en català, fins ara, les dues úniques traduccions de la gran epopeia homèrica eren fetes en vers, en pulcres hexàmetres catalans, i degudes l'una a Manuel Balasch (1972) i l'altra a Miquel Peix (1978). També comptem amb una traducció parcial («quinze rapsòdies») en hexàmetres, publicada pòstumament (1975), de Josep M. Llovera. Són aquestes unes versions que reproduïen fidelment el ritme de l'original grec, ritme que fou nostrat a la mètrica catalana de forma indiscutiblement magistral per Carles Riba. A banda d'aquests molt meritoris assaigs, l'única notícia que teníem d'una versió en prosa de la *Ilíada* fa referència al Dr. Lluís Segalà —per altra part traductor canònic dels poemes homèrics al castellà— i data del 1930, any en què publicà una traducció, força més acurada que la seva castellana, del cant I (primícia de tot el projecte que tenia embastat) en el *Butlletí de la Reial Acadèmia de les Bones Lletres de Barcelona* (cf. C. Garriga, «La *Ilíada* catalana de L. Segalà», *Itaca* 2, 1986, p. 189-196). Un bombardeig el juliol de 1938 destruï la seva casa a la plaça d'Urquinaona i posà fi a la vida de l'insigne hel·lenista. Han hagut de transcórrer, doncs, dos terços de

segle fins que s'ha pogut omplir aquest buit.

S'ha dit, i no a tort, que una traducció en prosa sol ésser companya de generacions d'estudiants, eina de consulta continuada, un estri sempre àgil i còmode; mentre que la traducció en vers aspira a constituir «un monument veí de la poesia». La prosa sobria d'Alberich reproduïx, però, amb bon encert l'elevació de to de l'original per tal com es tracta d'un poema heroic; fins i tot els celeberrims epítets són traslladats servant el màxim de fidelitat i procurant seguir el joc del llenguatge homèric: «Diomedes, famós per la llança, els llevà la vida i l'alè, i els arrabassà les armes il·lustres» (XI 333-334), «Altíssim Zeus, gloriós, negrenúvol...» (II 412). El parell d'exemples adduïts posen de manifest la intenció principal del traductor: trobar un equilibri que malda per incorporar de forma objectiva la gran varietat de registres presents en les diferents escenes i que alhora s'esforça per apropar-nos el poema mitjançant troballes expressives que ens el fan més proper, més actual i més nostre. A cada generació, doncs, li pertoca el seu Homer.

Als indiscutibles punts a favor del torsimany caldrà fer-ne valer un altre, encara que prou conegut: en aquesta *Ilíada* tenim un paradigma en l'aplicació dels principis de transcripció de l'onomàstica del grec al